

TRENKOV DVORAC

U Trenkovo doba stajala je tu barokna kurija, a jednokatni kasnobarokno – klasicistički dvorac sagrađen je nakon smrti baruna Franje Trenka, dakle u drugoj polovici 18. ili početkom 19. stoljeća

Napisao: akademik Mladen Obad Šćitaroci

Foto: Zbirka Šćitaroci

Trenkovo svojim imenom podsjeća na legendarnoga ratnika i slavonskoga plemića Franju baruna Trenka (1711.-1749.). Stoljećima se današnje selo Trenkovo nazivalo Mitrovica, a ime je na zahtjev mještana 1912. promijenjeno jer je u tadašnjoj Hrvatskoj postojala još jedna Mitrovica u Srijemskoj županiji (danas Sremska Mitrovica u Vojvodini). U tom mirnom slavonskom selu desetak kilometara sjeverno od Požege, na južnim obroncima Papuka, nalazi se nekadašnje vlastelinsko sjedište, u narodu zvano Trenkov dvorac.

Mnogo je nepoznanica o Trenkovu dvorcu. U malobrojnoj literaturi koja ga spominje navode se često suprotni podaci, katkad i neuvjerljivi. Današnji jednokatni kasnobarokno – klasicistički dvorac sagrađen je nakon Trenkove smrti, dakle u drugoj polovici 18. ili početkom 19. stoljeća. U Trenkovo doba stajala je tu barokna kurija koja je poslije dograđena i pretvorena u dvorac. U podnome mozaiku

ulaznog hodnika i na željeznoj klasicističkoj ogradi altane upisana je 1819. godina. Zasad je nepoznato je li to godina izgradnje današnjega dvorca ili godina obnove u drugoj polovici 18. stoljeća dograđene stare kurije. Moguće je da je staru kuriju dogradio njezin vlasnik Ivan barun Peterffy nakon 1754., a dvorcu konačni izgled dao Jakob grof Svetić 1819. godine.

Dvorac je u tlocrtu pravokutnik 33,75 x 12,55 metara. Na glavnom zapadnom pročelju ima altanu (7,5 x 3,4 m), a na istočnom pročelju istaknuti rizalit sa zabatom (8,55 x 2,67 m). Mansardni krov odaje baroknu krovnu konstrukciju. Glavno pročelje pokazuje jednostavna klasicistička obilježja. U dvorcu je nakon završetka Drugoga svjetskoga rata do 1989. bila osnovna škola, a kasnije se povremeno koristio u različitu svrhu, među ostalim i vojnu.

Usprkos zapuštenosti, današnji perivoj dvorca svjedoči o botanički i kompozicijski vri-

jednom djelu perivojne arhitekture. Brojna stara stabla (hrastovi, grabovi, javori, smreke, borovi i dr.) samorodnih i unesenih svojti te slikovite livade ukazuju na nekoć lijep i promišljeno oblikovan perivoj. Stara katastarska karta iz 1862. potvrđuje da se radi o pejsažnoj geometrijskoj zamisli sklopa dvorca, perivoja, povrtnjaka, voćnjaka i gospodarskih zgrada. Sve zajedno čini skladnu oblikovnu cjelinu. Zamišljena os uz koju su postavljeni dvorac i konjušnica, put kojim se kroz perivoj pristupa dvorcu sa sjeverne strane, kao i glavna staza velikog vrta vjerojatno su ostaci barokne parkovno-pejsažne zamisli koja je poslije preoblikovana. Mali historicistički cvjetnjaci ispred glavnoga zapadnoga pročelja dvorca zabilježeni su na karti 1862. i na starim fotografijama.

Zanimljivost perivoja bio je tzv. Trenkov hrast ispod kojeg je, prema legendi, barun Trenk proglašavao presude kmetovima. Još početkom 20. stoljeća stajao je u perivoju hrast

promjera većeg od tri metra i visok tridesetak metara. Priča o hrastu nije zaboravljena, pa se i danas jedan stari hrast pokraj ulaza u perivoj naziva Trenkovim imenom.

Brojni vlasnici imanja

U 18. stoljeću dvorac u Trenkovu postao je sjedište imanja Velika, velike feudalne gospoštije još iz srednjovjekovnoga predturskoga doba. Velika se prvi put spominje 1332., a kao njezini vlasnici u 13. stoljeću plemići od roda Sudan, prozvani Velički. Gospoštijom se upravljalo iz utvrđenoga grada (*Castrum Welyke*) koji je već u tursko doba napušten i ruševan, a nalazio se na brijegu iznad istoimenoga trgovišta u kojem su bili franjevački samostan (porušen u 20. stoljeću) i župna crkva sv. Augustina (pregrađena u 18. stoljeću). Kad je osnovana feudalna gospoštija Velika nakon oslobođenja od Turaka, imala je 465 kuća i domaćinstava, što nije bilo uobičajeno za slavonska vlastelinstva.

Veličko imanje, procijenjeno na 40.000 forinti, darovao je 1702. kralj Leopold I. tajnom savjetniku Leonu grofu Ullefeldu. Nakon njegove smrti, kralj Karlo VI. darovao je Veliku 13. listopada 1719. tajnom savjetniku i predsjedniku Dvorske komore Franzu Antonu grofu Wallseggu. Nikola grof Stella, skrbnik malodobnoga Franje Josipa grofa Wallsegga, Veliku prodaje 18. svibnja 1744. za 29.300 forinti pukovniku Franji barunu Trenku (Trenku). Unatoč Trenkovoj oporuci, prema kojoj je njegova imanja trebao naslijediti njegov rođak Fridrik Trenk, Dvorska je komora zaplijenila 1749. sva imanja baruna Trenka, a Velika je 1753. stavljena na javnu dražbu. Kraljica Marija Terezija daje posjed 22. kolovoza 1754. Ivanu barunu Peterffyju de Somoskeu i njegovoj ženi Karolini rođ. barunici de Nefzern,

uz naknadu od 45.000 forinti. Nakon Peterffyja, vlasnikom Velike postaje 1798. Jakob grof Svetić, čiji su nasljednici držali vlastelinstvo i 1848. godine. Vlasnica majura Mitrovica (Trenkova) i Skomnić bila je 1902. Gabrijela pl. Rakodczay koja je Trenkovo ostavila Gabrijele pl. Eisner iz Zagreba.

Crvena marama Trenkovih pandura

Hrabrost slavonskih vojnika i slavu kraljevina Hrvatske i Slavonije pronosili su Europom sredinom 18. stoljeća Franjo barun Trenk i njegovi panduri. U Slavoniji je barun Trenk posjedovao nekoliko velikih vlastelinstava: Brestovac, Pakrac, Pleternicu i Veliku u Požeškoj županiji te Nuštar u Srijemskoj županiji. Po krvi Prus (Nijemac), po rođenju Talijan, državljanstvu Austrijanac, a po imanjima slavonski velikaš i Hrvat, Franjo barun Trenk svojih je 38 godina života burno proživio. Dva je puta osuđen na smrt i oba je puta izbjegao kaznu; četrnaest je puta ranjen u tzv. nasljednom ratu, boreći se za kraljicu Mariju Tereziju; 102 je puta pucao u dvoboju, a pričalo se da je sa svojim pandurima zarobio ili pobio 10.000 Francuza, Prusa i Bavaraca. Zbog svoje nepromišljene tvrdoglavosti, naglosti i silovitosti, ali i dostojanstva, potkraj 1747. osuđen je na doživotnu tamnicu u Spielbergu kod Brna (Moravska), gdje je 1749. umro.

U povijesti Austrijske Monarhije zabilježeno je njegovo ime kao ratnika koji se istaknuo u ratovima za austrijsku baštinu u Austrijskom nasljednom ratu, kad su mnogi europski vladari osporavali Mariji Tereziji nasljedstvo Habsburške Monarhije nakon smrti njezina oca Karla VI. koji nije imao muškog nasljednika. O slavnim vojnim uspjesima baruna Trenka i njegovih 1000 do 3000 pandura govori se u

Šleskoj, Bavarskoj, Češkoj i Nizozemskoj. Vojna jedinica pod Trenkovim zapovjedništvom poznata je pod imenom Trenkovi panduri. Bila je to vojska sastavljena najprije od dobrovoljaca iz redova pomilovanih slavonskih hajduka, a poslije i nasilu zavojačenih slavonskih kmetova. Trenkovi panduri isticali su se hrabrošću, ali i nedisciplinom, nasiljem i pljačkom. Privlačili su pozornost odjeveni u crvenu kabanicu s kapuljačom, modre hlače i crvenu kapu, a pod vratom su vezali crvenu maramu. Od tada su hrvatski vojnici na europskim ratištima često nosili crvenu maramu iz koje se razvila kravata, nazvana prema francuskom izrazu za Hrvate – *la Croata*. Franjo barun Trenk smatra se i utemeljiteljem vojne glazbe. Po uzoru na turske jedinice, njegovi su panduri imali glazbenu pratnju, tzv. tursku bandu, sa 12 svirača na bubnjevima, činelama i frulama. Nakon Trenkovih pandura vojna je glazba uvedena u sve europske vojske.

ZAGREB

moj grad

01017
ISSN 1846-4378
9 771846 437008
cijena: 20 kn

Pročitajte i krenite u doživljaj!

Posljednja topla zraka ostala je iznad oblaka, a kiša je izbrisala žarke boje grada. Iz japanki u čizme – prati nas već nekoliko posljednjih jeseni. Nadam se da ste sakupili dovoljnu zalihu sunca i ljeta, ali ako niste – možete je kupiti na glavnom trgu. Kako? U stotinama šarenih staklenki sačuvani su svi vitamini i osunčani plodovi domaćih proizvođača iz Lijepe Naše. Kupujemo hrvatsko i živimo koliko možemo zdravije!

Gradski ured za zdravstvo i Liga protiv raka obilježili su Dan dojki i *Bra Day* te akciju *Oživi me* na Cvjetnom i na Trgu bana Jelačića, a mnogi od vas svojim dolaskom pokazali ste koliko su nam takva događanja važna i potrebna. Naši gradski brižnici pripremaju i u predstojećim danima nove spoznaje o zdravlju, kulturi i životu općenito.

I zagrebačka jesen je lijepa, kada dođu dani smiraja, prozračnih maglica i mekog svjetla, kad se razliju zlatne boje po parkovima, pa ne znaš gdje završavaju krošnje a gdje počinje nebo...

Uživajte u takvim danima i atraktivnoj kulturnoj jeseni: koncertima, izložbama Bukovca i Cabanela, Reisera i Becića te brojnim događanjima u kojima pišemo u ovom broju. Čitajući naš časopis, ne izostavite ni priče o povijesti Zagreba jer i vi ste njezini sudionici i tvorci. Upoznajte bolje i druge gradove Hrvatske s kojima vas možda vežu lijepe uspomene. Sve najbolje želimo podijeliti s vama. Uvjerite se i sami – pročitajte i krenite u doživljaj!

S A D R Ź A J

POVIJEST

- 3 Gupčeva zvijezda
- 10 Mallinov park u Ksaverskoj dolini
- 14 Mallinova gostionica

OBLJETNICE

- 18 Sedamdeset godina konzervatorsko-restauratorske djelatnosti
- 28 Krapje – selo graditeljske baštine
- 30 150 godina Hrvatskog društva likovnih umjetnika
- 34 155 godina plinske rasvjete u Zagrebu

INTERVJU

- 74 Akademsko slikarica Diana Sokolić
- 86 Pijanist Aljoša Jurinić

KULTURA

- 26 Tri velike izložbe u Galeriji Klovićevi dvori
- 60 Izložba *Bukovac i Cabanel*
- 90 Dvorac grofova Oršića u Gornjoj Stubici

ZDRAVLJE

- 102 Kardiologija: Aritmija se može trajno izliječiti
- 104 Otvoren prvi hrvatski *Drip&Drop Lounge*

PRILOG

- 111 Upoznajmo hrvatske gradove: Požega

Sponzor rubrike Kultura

CROATIAINSPECT

KONTROLA KVALITETE I KVANTITETE ROBE, d.o.o.
INTERNATIONAL INSPECTION AND TESTING Co. Ltd.